

DOI: <http://doi.org/10.22364/lviz.111.10>

Latvija: kultūru migrācija.
Atb. red. Anita Rožkalne.
Rīga: LU Akadēmiskais
apgāds, 2019. 808 lpp.: il.
ISBN 978-9934-18-472-7*

Kolektīvā monogrāfija “Latvija: kultūru migrācija” uzrakstīta Latvijas Zinātnes padomes starpnozaru sadarbības projektā “Kultūru migrācija Latvijā”. Tās izstrādē piedalījušies 29 pētnieki no četriem Latvijas Universitātes institūtiem – Filozofijas un socioloģijas institūta, Latviešu valodas institūta, Literatūras, folkloras un mākslas institūta un Latvijas vēstures institūta. Tas ietek-

mējis arī grāmatas struktūru, ko veido četras sadaļas: Filozofiskās un reliģiskās idejas; Valoda; Vēsture; Folkloras, literatūra un mākslas.

Ir grūti uzrakstīt recenziju par vairāk nekā 800 lapaspušu biezu grāmatu, piedevām pilnībā neorientējoties visos pētniecības laukos. Apziņoties savu nekompetenci virknē grāmatā skarto pētniecības tēmu, jau iepriekš atvainojos par, iespējams, nepamatotiem iebildumiem. Būtisks elements ir recenzenta subjektīvās gaidas, iepazīstoties ar grāmatas rakstiem un mēģinot tajos rast atbildes uz jautājumiem, kas ir definēti ievada priekšvārdos un ievados.

Projekta un arī grāmatas mērķis bijis ļoti ambiciozs – sniegt jaunu, Latvijā nebijušu un arī ārzemju literatūrā līdz šim neesošu starptautiski nozīmīgu, valsts politikā un izglītības sistēmā izmantojamu starpdisciplināru skatījumu uz kultūras migrāciju Latvijā (8. lpp.). Pētnieciskais uzdevums savukārt ir bijis atklāt, kā gadsimtu laikā veidojies etnoss un

*

Recenzija tapusi Latvijas Zinātnes padomes fundamentālo un lietišķo pētījumu projekta Nr. lzp-2018/1-0458 “Atmiņu pārnese starp paaudzēm: naratīvā perspektīva” ietvaros.

kultūra Latvijas teritorijā, konstatēt dažādo kultūru mijiedarbes veidus un ietekmi uz noteiktiem cittautu kultūras procesiem (9. lpp.).

Monogrāfija sākas ar diviem priekšvārdiem. Vispirms Māris Kūlis sniedz ieskatu par “pamatjēdzienu filozofisko glosāriju”, iezīmējot gan jēdzienu “kultūra”, gan “kultūras migrācija” konceptu daudzveidību filozofijā un socioloģijā. Saprotot, ka par šo jēdzienu diskursīvajām praksēm ir iespējams rakstīt ne mazāk biezas grāmatas, es tomēr būtu vēlēties, lai ar šo ievadu autors dotu teorētisko ietvaru kolektīvajai monogrāfijai. Rezultātā arī autori šos jēdzienus savos rakstos ir lietojuši brīvi, pēc saviem ieskatiem. Man šķiet, ka tieši teorētiskā skaidrība varētu padarīt šo pētījumu viengabalaināku un starpdisciplinārāku.

Anita Rožkalne savā priekšvārdā ieskicējusi vēstures pamatposmus un to norises, kas saistās ar migrācijas procesiem, iezīmējot nozīmīgas pārmaiņas ekonomiskajā, politiskajā un sabiedrības dzīvē. Ievada un arī atlikušā darba izlasīšana nevilšus vedināja uz divām domām. Vispirms par hronoloģisko ietvaru. Grāmatas sastādītāji to ir centušies tvert no pirmo ziemeļbriežu ienākšanas Latvijas teritorijā līdz pat mūsdienām. Es teiktu, ka šādas hronoloģiskās robežas padara pašu tēmu gan ļoti izplūdušu, gan virspusēju. Šajā sakarā varētu minēt latviešu arheologu A. Vaska un G. Zariņas rakstus par migrācijām aizvēsturē. Tas, ka raksti ir nozīmīgi un ietver migrācijas procesa attēlojumu Latvijas teritorijā, nav šaubu. Bet man tomēr ir jāuzdod jautājums: cik lielā mērā migrācijas aizvēsturē ir ietekmējušas to, ko mēs saucam visplašākajā nozīmē par Latvijas kultūru? G. Zemītis norāda, ka arheoloģisko kultūru ietekme uz Latvijas kultūrvīdi būtu datējama tikai ar 10. gs. (352. lpp.), līdzīgās domās, šķiet, ir arī O. Spārītis savā rakstā (708.–710. lpp.).

Grāmatas katra no četrām sadaļām sākas ar savu ievadu un noslēdzas ar kopsavilkumu.

Pirmās sadaļas “Filozofiskās un reliģiskās idejas” “uzdevums ir sniegt ieskatu vairāku nozīmīgāko filozofisko un reliģisko ideju [?] migrācijas krustpunktos” (54. lpp.). Sadaļu veido seši raksti. Maija Kūle rakstā “Rietumu dimensija kultūru migrācijā: filosofiskā doma Latvijā” izvirza ideju par divu dimensiju attieksmi pret kultūras migrāciju Latvijā – introvertu un ekstraverto, kas raksturīga Latvijas 20. gs. vēstures posmiem. Latvijā 20.–30. gados esot raksturīga introvertā, uz sevi vērstā kultūras izpratne, kas pastiprinājusies un nostiprinājusies Ulmaņa režīma gados. Ilustrācijai kā pretmeti introvertajai un ekstravertajai pieejai tiek izmantotas Annas Brigaderes un Zentas Mauriņas idejas. Padomju laiks tiek vērtēts kā tipiski introverts, kad “kultūru migrācija

praktiski nenotika, ja nebija Komunistiskās partijas stratēģiskās ieinteresētības veidot kultūru attiecības politisku, militāru vai ekonomisku vajadzību dēļ” (84. lpp.). Savukārt mūsdienu filozofisko ideju migrācijai tiek piedēvēts ekstravertums un atvērtība. Rakstā pastiprināta uzmanība ir veltīta vācu, spāņu un franču domātāju ietekmēm Latvijā, pierādot Latvijas filozofijas tradīcijas ciešo saikni ar Rietumeiropas domāšanas virzieniem.

Ģirta Jankovska rakstā “Herders kultūrmigrācijas kontekstā” analizēti Johana Gotfrīda Herdera uzskati par kultūru un tās mijiedarbībām, akcentējot klimata un vēstures fenomenu dominanti pār sabiedrības kartogrāfisko novietojumu. Rakstā vairāk gribējās uzzināt autora domas par to, kā Herdera uzskati var tikt izmantoti šodienas aktualitāšu izpratnē, vai arī tomēr šīs idejas ir tikai sava laikmeta produkts? Iespējams, raksts arī vairāk būtu ieguvis, ja tiktu sīkāk skatīta paša Herdera personības ietekme, piemēram, vācbaltiešu kultūrā.

Ģ. Jankovska raksts vedina arī uz citām domām – par to, kā kultūru migrācijas jautājumi kā teorētiski vai ideoloģiski vispārinājumi parādās Latvijas kultūrtelpā. Diemžēl šis aspekts nav tverts monogrāfijā, lai gan par kultūru/tautu savstarpējām attiecībām ir tapis ne mazums programmatisku rakstu, kas noteicis toni vai diskursīvās prakses gadu desmitos.¹

Andra Hirša raksts “Tērbatas personālisma skolas avoti un ietekmes” veltīts vācu filozofa Gustava Teihmillera izveidotajai personālisma filozofijas skolai Tērbatas Universitātē un tās ietekmei gan uz filozofisko domu Krievijā, gan Latvijā. Svetlana Kovaļčuka rakstā “Krievija–Latvija–Eiropa. Kultūru migrācijas notikumu skices 1840–1940” skata krievu kultūras ietekmes Latvijā. Lai arī autore ir izvēlējusies visai ievērojamu laika nogriezni Latvijas vēsturē, jāsaka, ka pats raksts vairāk koncentrējas uz Latvijas 20. gs. 20.–30. gadu vēsturi, kad šeit mājvietu atrada virkne t.s. baltemigrācijas pārstāvju. Autore ir analizējusi Borisa un Roberta Viperu, filozofa un literāta Kalistrata Žukova, filozofa Aleksandra Veidemana, juristu Vasilija Sinaiska, Oskara Gruzenberga, Aleksandra Krugļevska darbību starpkaru Latvijā. Diemžēl koncentrē-

¹ Piem.: Kārlis Ulmanis (1937). Klausieties vēstures soļos! (Runa vēstures skolotāju kursu noslēgumā 1934. g. 13. augustā). *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 2, 163.–186. lpp.; Augusts Tentelis (1937). Ievadam. Patiesība un nacionālisms vēstures zinātnē un mācīšanā. No: Francis Balodis (sast.). *Vēstures atziņas un tēlojumi*. Rīga: Izglītības ministrijas izdevums, 7.–18. lpp.; Roberts Pelše (1951). *Latviešu un krievu kultūras sakari*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība; u.c.

šanās uz šīm personībām un to dažādība rakstu padara fragmentāru. Protams, paliek atvērts arī jautājums: ar ko nav tikuši galā pat krievu filozofi, kas tad īsti ir krievu kultūra? Vai rakstā analizētās personas, starp kurām daudzi nebija pat etniskie krievi, bija Eiropas kultūras strāvojumu nesēji vai viņu veikumā bija kaut kas tieši Krievijai unikāls un neatkarotājams? Sekojot šai loģikai, vai arī virkni Krievijā strādājušo latviešu akadēmiski izglītoto pārstāvju, kas dzimtenē atgriezās tikai pēc Latvijas neatkarības proklamēšanas, var saukt/vai nevar saukt par Krievijas kultūras nesējiem? Tie ir daži no jautājumiem, kas man likās būtiski raksta sakarā.

Solveiga Krūmiņa-Koņkova rakstā “Reliģisko ideju migrācija: daži gadījumi” analizē trīs gadījumus, kas aptver laika posmu no 13. gs. līdz mūsdienām. Tiek skatīta kristietības ienākšana Latvijas teritorijā un tās īpatnības, starp kurām minama arī sabiedrības segregācija un reliģiskā sinkrētisma veidošanās. Autore pamatoti norāda, ka līdz 17. gs. ir maz ticamu datu par reliģisko dzīvi Latvijas teritorijā, tādēļ tas paver iespējas dažādām interpretācijām, kuru drošticamību ir grūti izvērtēt (167. lpp.). Kā otrs gadījums tiek apskatīts jezuītu, piētisma (brāļu draudžu), ebreju hasīdisma fenomens Latvijas kultūrā. Savukārt trešais gadījums ir veltīts austrumu reliģiju (īpaši budisma un jogas) ietekmēm Latvijā. Visu reliģisko konfesiju un kustību ietekmes viena raksta ietvaros nav iespējams izanalizēt, tomēr reliģisko ideju perspektīva, kas aplūkota tikai šajā rakstā, ir nepilnīga, ja citi raksti mums nesniedz vismaz pareizticības vai reformācijas ideju gadījumu analīzi.

Monogrāfijas filozofijas sadaļu noslēdz Leo Dribins ar rakstu “Politisko un kultūras ideju migrācija mūsdienu Eiropā”. Raksts veltīts Eiropas politikas un ideju krīzei, ko izsaucis gan populisma pieaugums, gan dažādās idejas, kas pamazām nostiprinās Eiropā kontekstā ar nesensajiem notikumiem. Autors uzskata, ka Eiropa ir piedzīvojusi ideoloģisku krīzi, kuras risināšanai nepieciešamas jaunas idejas (204. lpp.).

Grāmatas otro sadaļu “Valoda” ir veidojuši Latviešu valodas institūta pētnieki. Ojārs Bušs un Ilga Jansone ir analizējuši somugrismus latviešu valodā. Jāsaka, ka tas ir vienīgais raksts krājumā, kurā skatīta lībiskā kultūra un tās ietekme Latvijas kultūrā. Jānorāda, ka lībiskais, izņemot valodu, ir pazudis no monogrāfijas veidotāju redzesloka. To pašu varētu teikt arī par latgalisko un latgaliešu kultūras īpatnībām, kas grāmatā nav analizētas ne vēsturiskā, ne valodnieciskā, ne arī kādā citā aspektā. Tas, manuprāt, ir nepārdomāti, veidojot šādus monumentālus krājumus.

Igors Koškins savu rakstu ir veltījis slāvu valodu ietekmēm latviešu valodā, savukārt Ineta Balode un Renāte Siliņa-Piņķe – ģermānismiem. Nodaļu noslēdz Laimutes Balodes un Vilmas Šaudiņas pētījums par latviešu un lietuviešu valodas kontaktiem. Vērtējot nodaļu kopumā, jā-saka, ka tā ir gandrīz vienīgā, kur ir vispārīgi pārskatāmi sniegts materiāls par lingvistiskajām migrācijām. Vienīgais, ko vēl varētu vēlēties, ir pētījums par mūsdienās tik izplatītajiem anglicismiem latviešu valodā.

Trešo grāmatas sadaļu “Vēsture” veido septiņi raksti, ko izstrādājuši Latvijas vēstures institūta pētnieki. Sadaļu ievada Gunta Zemīša raksts “Latviskās identitātes veidošanās kultūru migrācijas ietekmē un tās atspoguļojums Latvijas kultūrainavā”. Nelielu apjukumu rada nekonsekven-ce jēdzienu lietojumā, kas raisa neizpratni par pētījuma objektu – Latvijas kultūras ainavu. Autors teorētiskajā ievadā jēdzienus “ainava” un “vide” (*landscape/environment*) lieto kā sinonīmus, kaut arī tā gluži nevarētu teikt. Ar kultūras vidi vairāk tiek saprasts noteiktas sabiedrības uzskatu, sociālo un reliģisko prakšu, paražu u.c. kopums – nemateriālā, garīgā vide, savukārt kultūras ainavas jēdziens vairāk atspoguļo dabas un materiālā kultūras mantojuma veidojumus mums apkār.

Rakstā ir mēģināts izsekot dažādām identitātēm, kas bija sastopa-mas Latvijas teritorijā kopš 10. gs. līdz pat mūsdienām. Tomēr, manu-prāt, paliek neatbildēts jautājums, kāda ir šo kolektīvo identitāšu loma latviskās identitātes veidošanā, kas, kā atzīst pats autors, veidojās tikai 19. gadsimtā. Pagātnes identitāšu un to radīto ainavu iekļaušana vai no-raidišana notiek aposteriori, iekšēju vai ārēju apstākļu dēļ mainoties sabiedrības vērtību orientācijai. Tādēļ, iespējams, raksts iegūtu, ja par izejas punktu kalpotu jaunlatviešu konstruētā nacionālā identitāte, sa-vukārt pagātnes kultūrainavas izpratne tiktu analizēta pēc tā, kad un kādus no šiem elementiem ir pārņēmusi/izslēgusi latviešu nacionālā identitāte. Es ieteiktu sekot vēsturnieka Mārtiņa Mintaura piemēram, kurš skata attieksmi pret kultūras pieminekļiem, izejot no sava laika po-litiskās situācijas un nacionālo attiecību ietekmes uz kultūrpolitiku.²

Gunita Zariņa rakstā “Ieskats pirmās demogrāfiskās pārejas proce-sos Latvijā” apskata senāko migrāciju vēsturi Latvijas teritorijā mezolīta un neolīta laikmetā, savukārt Andrejs Vasks rakstā “Migrācijas Latvijas aizvēsturē” sniedz īsu migrāciju raksturojumu, ko ilustrē ar latgaļu mig-rācijas vēsturi.

² Mārtiņš Mintauris (2016). *Arhitektūras mantojuma aizsardzības vēsture Latvijā*. Rīga: Neputns.

Ieva Ose rakstā “Vācu reformācija un Livonijas krāsns keramika – kultūru mijiedarbībā aizgūts dekors vai vizuāla propaganda?” analizē 16. gs. krāsns podiņus ar reformācijas sižetiem. Autore uzskata, ka greznās krāsns bija ne tikai apkures ierīce un grezns interjera elements, bet tās reljefais dekors bija arī iespaidīgs vizuālās komunikācijas līdzeklis (412. lpp.), savukārt Livonijas pils, pilsētu sabiedriskajās celtnēs un bagāto pilsoņu mājokļos atrastie podiņi liecina par Livonijas valdošo elīšu atbalstu reformācijai (415. lpp.).

Jānis Stradiņš savu rakstu veltījis tam, kā akadēmiskā vide ir veidojusies Rīgā 19. gs. otrajā pusē un 20. gs. sākumā, kādi ir bijuši Rīgas Politehnikuma zinātnieku kontakti un ietekmes no/uz Krieviju un Eiropu. Rakstā tāpat iezīmētas tendences, kas ietekmējušas akadēmiskās vides pārmaiņas jau vēlākā laikā.

Ērika Jēkabsona rakstā “Poļi un lietuvieši Rīgā 19. gadsimta otrajā pusē – 1918. gadā” aplūkotas šo tautu iedzīvotāju nacionāla rakstura darbības apskatāmajā laika posmā. Analizēta poļu un lietuviešu biedrību un to redzamāko pārstāvju darbība, tajā skaitā arī nesaskaņas. Ņemot vērā Krievijas politiku attiecībā pret šīm tautām, Rīga kļuva par nozīmīgu, īpaši lietuviešiem, to darbības centru.

Ilze Boldāne-Zeļenkova savukārt analizējusi padomju okupācijas varas “uzpotētos kultūras vēstures aspektus un infrastruktūru” (460. lpp.). Autore norāda, ka padomju laikos tika mainīta nācijas sociālā bāze, kā arī notika iepriekšējās valsts iekārtas, ekonomikas, kultūrvides, atmiņu vietu un elites aizstāšana ar citiem – jaunajai varai tīkamiem elementiem (462.–463. lpp.). Autore atzīmē, ka blakus negatīvajam, ko atnesa padomju laiks, vērojama arī virkne paliekoša mūsdienās gan lauku un pilsētu kultūrainavā, gan sabiedrības uzvedībā, uzturā, sadzīves tradīcijās u.c. (496. lpp.). Padomju laiks, kā rāda Ditas Jonītes pētījums, ja ne ieviesa, tad vismaz nostiprināja arī tautisko deju (684.–686. lpp.), ko šodien atzīstam par neatraujamu nacionālās identitātes sastāvdaļu.

Padomju kultūras politika un tās atstātais mantojums prasa vēl papildus pētījumus, aplūkojot šo laiku ne tikai no politiskās vēstures paradīgmām, bet izvērtējot to plašāk – skatot, kā padomju kultūrā, īpaši poststalinistiskajā laikā, centās integrēt nacionālo kultūru un vēsturi. Visspilgtāk tas izpaužas Latvijas PSR kultūras ministra Voldemāra Kalpiņa laikā (1955–1962), taču līdzīgi procesi ir vērojami arī citviet Baltijā.³ No Latvijas kultūras ainavas nav izmetami šajā laikā tapušie

³ Violeta Davoliūtė (2016). *The Making and Breaking of Soviet Lithuania: Memory and Modernity in the Wake of War*. London: Routledge, pp. 87–88.

nacionālo rakstnieku memoriālie muzeji, kurus skolas bērni ekskursijās apmeklēja daudz vairāk nekā padomju ideoloģijas inspirētos memoriālus. Pēckara padomju intelektuāļu – Ojāra Vācieša, Imanta Ziedoņa un daudzu citu ietekme uz nacionālo kultūru ir jautājums, kam būtu nepieciešama detalizētāka analīze.

Grāmatas pēdējā sadaļa “Folklorā, literatūra un mākslas” ir Literatūras, folkloras un mākslas institūta darbinieku devums pētījumā. Tās metodoloģiskais pamats ir salīdzinošā pieeja, izvirzot priekšplānā citu tautu kultūras ietekmi uz latviešu kultūru un to mijiedarbi (479. lpp.).

Guntis Pakalns rakstā “Latviešu folklorā un folkloristika kultūru migrācijas kontekstā” apskata dažādas problēmas, to, kādi ir bijuši latviešu folkloras publicējumi un pētījumi citās valodās, kā notikusi latviešu folkloras salīdzinošā pētniecība, un darba beigās analizē dažādās versijas pasakai par princesi stikla kalnā, salīdzinot šīs pasakas sižetus ar citu tautu pasakās sastopamajiem. Faktiski es te redzu trīs patstāvīgu rakstu sižetus, kas iekļauti vienā rakstā, jo autoram bija jānosedz viss folkloristikas lauks. Šāda pieeja ir bijusi raksturīga arī citiem monogrāfijas autoriem, kas rada jautājumu arī par pašas grāmatas uzdevumiem. Vai mērķis ir sniegt vispārinošu skatījumu uz kultūras migrācijas jautājumiem, vai arī uz šo jautājumu skatīties caur dažām gadījuma studijām? Monogrāfijā varam vērot gan vienu, gan otru pieeju, kas savukārt traucē to uztvert kā veselumu.

Māras Grudules raksts ir veltīts vācu, zviedru, poļu un citu tautu agrīnajiem tulkojumiem latviešu valodā. Autore norāda, ka agrīno latviešu literatūru raksturo starpniekkultūras klātbūtne – latviešu tekstu radītāji vienmēr ir vācieši, lai arī valoda, no kuras tiek tulkots, ne vienmēr ir vācu (512. lpp.). Būtiski, ka bez tulkojumu analīzes autore pievērsusies arī vāciskā un vāciskās kultūras neviennozīmīgajam vērtējumam latviešu kultūrā (525.–526. lpp.). Raksts, manuprāt, labi ilustrē kultūras vidi un tās ietekmes Latvijā līdz 19. gs. sākumam.

Anitas Rožkalnes izpētes avots ir latviešu nacionālā literatūra kultūru migrācijas apstākļos. Autore kultūras migrācijas ietekmes ir skatījusi visas latviešu nacionālās literatūras kopumā, atklājot svarīgākos kontaktus un ietekmes, kas atstājušas pēdas nacionālajā literatūrā. Rakstā ir ieskicēti arī latgaliešu un lībiešu literatūras fenomeni, tomēr tikai pēc neatkarības atgūšanas, un nav īsti saprotams, kādas autore redz to attiecības ar nacionālo literatūru un kultūru. Tas nav pārmetums autorei, kura ir pieminējusi šīs kultūras identitātes, tāpat kā vācbaltisko

identitāti, bet vairāk gan projekta vadītājiem, kuri nav šīs trīs būtiskās identitātes atzinuši par analīzes vērtām.

Viktors Hausmanis savā rakstā analizē teātru kultūru migrācijas kontekstā, galvenās ietekmes saskatot gan cittautu autoru iestudējumos, gan arī režisoru darbos un aktierspēlē. Līdzīgi kā iepriekšējā rakstā, norises ir aplūkotas hronoloģiski. Man personīgi hronoloģiskais princips traucē uztvert primāro, t.i., citu kultūru iespaidu uz mākslas procesiem Latvijā, iespiežot tos politiskās vēstures uzliktajā rāmējumā.

Teātra tēmu monogrāfijā turpina Zane Radzobe, aplūkojot jaunāko latviešu teātri pasaules teātra kontekstā. Jaunākās norises latviešu teātrī analizētas kā postkoloniālisma un postmodernisma norises, īpašu lomu atvēlot Alvja Hermaņa radošajai darbībai. Varētu vēlēties, lai tiktu analizēti arī t.s. neatkarīgie teātri un studijas, kas rakstā diemžēl nav apskatīti, bet kuros, manuprāt, novatorisma un pasaules ietekmju nereti ir vairāk nekā Jaunajā Rīgas teātrī.

Par Latvijas mūzikas kultūru rakstījusi Ilze Šarkovska-Liepiņa. Rakstā apskatīta mūzikas dzīve un tās ietekmes no Livonijas laikiem līdz mūsdienām, kas sniedz hronoloģisku un visumā arī enciklopēdisku skatījumu uz mūzikas dzīves norisēm. Raksta noslēgumā autore pastiprinātu uzmanību ir veltījusi latviešu mūziķu, diriģentu un dziedātāju darbībai un panākumiem ārvalstīs. Te rodas jautājums: vai to mēs varam uzskatīt par Latvijas mūzikas kultūras ietekmi ārvalstīs? Z. Radzobe, manuprāt, to precīzi ir pateikusi par teātra nozari un A. Hermaņa starptautiskajiem panākumiem – “Latvijā nepārprotami skatāms Eiropas teātris, bet tas nenozīmē, ka Eiropā skatāms Latvijas teātris” (631. lpp.). Domāju, to pašu varētu attiecināt arī uz mūzikas jomu.

Dita Jonīte savukārt skatījusi dejas attīstību Latvijā, sākot no pirm-sākumiem un beidzot ar laikmetīgo deju. Monogrāfiju noslēdz Ojāra Spāriša raksts “Kultūras pēdu nospiedumi Latvijas zemē”, kura mērķis ir apskatīt lielo kultūras strāvojumu pasaules vēsturē atstātos “nospiedumus” Latvijas kultūrā.

Nobeigumā gribētu uzsvērt dažus savus vērojumus. Vispirms mani neatstāj sajūta, ka tomēr esmu izlasījis četras dažādas grāmatas, ko sarakstījuši dažādu nozaru speciālisti par kultūru migrācijas tēmu Latvijā. Es teiktu, ka darbs ir tipiski multidisciplinārs, bet nekādā veidā ne starpdisciplinārs. Atvērsim kaut vai studentiem paredzēto mācību grāmatu par starpdisciplināritāti un izlasīsim, ka starpdisciplinārie pētījumi ir metode, ar kuru pētnieks vai pētnieku grupa apvieno vairāku

zinātņu nozaru informāciju, datus, metodes, perspektīvas, koncepcijas un/vai teorijas, lai padziļinātu izpratni vai rastu risinājumus tām problēmām, kas ir ārpus vienas disciplīnas vai pētnieciskās prakses rāmja.⁴ Respektīvi, šai apvienošanai jānotiek pētniecības gaitā, nevis grāmatas vāciņos, tikai tā ir iespējams gūt jaunas zināšanas vai zinātnisko problēmu risināšanas perspektīvas.

Ja arī sastādītāji šo grāmatu bija adresējuši arī zinātnes un politikas veidotājiem, tad baidos, ka izpētes rezultāti un jautājumi tā arī paliks aplēpti biežā folianta lappusēs. Respektīvi, ja interesents vēlēties aplūkot, piemēram, Vācijas vai Krievijas faktora ietekmi Latvijas kultūrā, vai gribēs uzzināt par kultūras migrācijas jautājumiem 19. gadsimtā, viņam būs jāreķinās, ka jāizlasa visa grāmata. Aptaujājot virkni zinātnieku, kuri visi zināja par šīs pirms pusgada iznākušās grāmatas esamību, es neatradu nevienu, kas to būtu izlasījis. Iespējams, ka tā ir tikai sakritība, tomēr zināmu tendenci tas parāda.

Runājot par kultūru ietekmēm, rakstu autori pārsvarā ir koncentrējušies uz ārpus Latvijas ietekmēm, atstājot novārtā to, ko mēs varētu saukt par iekšējo kultūras migrāciju. Tiešām darbā daudz ir runāts par ietekmēm no/uz Vāciju, Krieviju u.c., bet mazāk vai nemaz netiek runāts par dažādo vietējo identitāšu mijiedarbību, ar to saprotot lībiešu, vācbaltiešu kultūras ietekmes, praktiski nav analizētas etnogrāfiskās identitātes, vidzemnieku, kurzemnieku, latgaliešu identitātes.

Darbā varētu vēlēt arī vairāk izsvērtu refleksiju par kultūru Latvijā un Latvijas kultūru pagātnē un šodien. Maijas Kūles raksts mani nevilšus uzvedināja pievērsties savulaik antropologa Kloda Levī-Strosa (*Claude Levi-Strauss*) izvirzītajai idejai par “karstajām” un “aukstajām” sabiedrības kultūrām, par atskaites punktu ņemot to attieksmi pret pagātņi, jaunievedumiem.⁵ Vācu vēsturnieks un kulturologs Jans Assmans (*Jan Assmann*) atzīmēja, ka kultūras kā veselumi nevar būt tikai “karsti” vai “auksti”, visbiežāk kultūrās ir vērojami gan karsti, gan auksti elementi.⁶ Šajā sakarā nevilšus rodas pārdomas par Latvijas kultūras izpaušmēm, kur vienos gadījumos mēs esam atvērti pret jauno, pagātņi

⁴ Steph Menken, Machiel Keestra, Lucas Rutting, Ger Post, Mieke de Roo, Sylvia Blad and Linda de Greef (eds.) (2016). *An Introduction to Interdisciplinary Research: Theory and Practice*. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press, p. 31.

⁵ Claude Levi-Strauss (1966). *The Savage Mind*. London: Weidenfeld and Nicolson, pp. 233–234.

⁶ Jan Assmann (2013). *Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*. München: C. H. Beck, S. 68–70.

---

izmantojot tikai kā atskaites punktu, savukārt citos esam “vēsi”. Neapgalvoju, ka tagad mums ir jāseko Levī-Strosa idejām, vienkārši vēlētos, lai šāda veida pētījumos būtu vairāk teorētiskās pieejas, kas ļautu skaidrāk parādīt, no kurienes mēs nākam un uz kurieni dodamies.

Vēlreiz gribētu uzsvērt, ka monogrāfijā ir apvienoti ļoti interesanti un vērtīgi raksti, daudzos ir ietverts potenciāls tālākām diskusijām, kā arī zinātniskā apritē ieviesti jauni fakti, kas būs nozīmīgi nākamajiem pētniekiem. Kultūru migrācijas, mijiedarbības, to radīto seku izpratnei vēl ir daudz darāmā, jācer, ka monogrāfija veicinās arī citus pētniekus pievērsties kultūras studijām. Arī tas, ka praktiski lielākā daļa autoru savos rakstos atsaucās uz ierobežoto apjomu un tēmas plašumu, liecina, ka viņiem vēl ir daudz ko pateikt.

Kaspars Zellis